

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29.11.2005, sp. zn. 29 Odo 396/2003, ECLI:CZ:NS:2005:29.ODO.396.2003.1

Číslo: 31/2007

Právní věta: Je-li prohlášen konkurs na majetek zástavního dlužníka odlišného od osobního dlužníka a zajištěná pohledávka dosud není splatná, má zástavní věřitel právo od osobního dlužníka žádat, aby zajištění bez zbytečného odkladu přiměřeně doplnil; jinak se ta část pohledávky, která není v důsledku konkursu zajištěna, stane splatnou (§ 163 odst. 2 obč. zák.). Jestliže osobní dlužník bez zbytečného odkladu zajištění takové pohledávky přiměřeně doplní, nepřísluší zástavnímu věřiteli právo dožadovat se uspokojení zajištěné pohledávky v konkursu vedeném na majetek zástavního dlužníka jinak než formou přihlášky pohledávky vázané na podmínku (§ 20 odst. 4 zákona č. 328/1991 Sb. ve znění pozdějších předpisů). Není-li zástavou pohledávka a je-li zajištěná pohledávka splatná, je zástavní věřitel oprávněn přihlásit ji jako peněžitou pohledávku s právem na oddělené uspokojení jak v konkursu vedeném na majetek osobního dlužníka, tak i v konkursu vedeném na majetek dlužníka zástavního. Pohledávka zástavního věřitele uplatněná v konkursu vedeném na majetek zástavního dlužníka pouze z titulu zástavního práva se považuje za uspokojenou zástavním dlužníkem, jakmile je zástavnímu věřiteli v tomto konkursu vyplaceno 70 % čistého výtěžku zpeněžení na něj připadajícího. Na rozvrhu výtěžku zpeněžení ostatního majetku zástavního dlužníka se zástavní věřitel již nepodílí ani v rozsahu zbývajících 30 % čistého výtěžku zpeněžení zástavy. Zaniklo-li zástavní právo zpeněžením zástavy podle § 28 odst. 5 zákona č. 328/1991 Sb. ve znění pozdějších předpisů v konkursu vedeném na majetek zástavního dlužníka, nelze v konkursu vedeném na majetek osobního dlužníka již postupovat podle § 27 odst. 5 uvedeného zákona. Zástavní věřitel, který pohledávku z titulu zástavního práva nepřihlásil do konkursu vedeného na majetek zástavního dlužníka, nemá právo domáhat se vydání výtěžku zpeněžení zástavy ani z titulu tzv. lepšího práva.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 29.11.2005

Spisová značka: 29 Odo 396/2003

Číslo rozhodnutí: 31

Číslo sešitu: 3

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Konkurs

Předpisy: § 151a předpisu č. 40/1964Sb.

§ 151e předpisu č. 40/1964Sb.

§ 151f předpisu č. 40/1964Sb.

§ 163 odst. 2 předpisu č. 40/1964Sb.

§ 19 předpisu č. 328/1991Sb.

§ 20 předpisu č. 328/1991Sb.

§ 27 předpisu č. 328/1991Sb.

§ 28 předpisu č. 328/1991Sb.

§ 58 odst. 1 předpisu č. 99/1963Sb.

§ 58 odst. 3 předpisu č. 99/1963Sb.

§ 6 předpisu č. 328/1991Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Žalobou ze dne 28. 12. 2001 se správce konkursní podstaty úpadkyně T., spol. s r. o., domáhal po žalovaném správci konkursní podstaty úpadkyně P. – H., spol. s r. o., zaplacení částky 1 050 000 Kč s 10% úrokem z prodlení od 12. 2. 2001 do zaplacení. Žalobu odůvodnil tím, že poté, co Krajský soud v Hradci Králové usnesením ze dne 7. 10. 1998 prohlásil konkurs na majetek obchodní společnosti P. – H., spol. s r. o. (dále též jen „úpadkyně P.“), a správcem její konkursní podstaty ustanovil žalovaného, sepsal žalovaný do konkursní podstaty úpadkyně P. nemovitosti ve vlastnictví úpadkyně P. Nemovitosti byly zatíženy zástavním právem zřízeným k zajištění úvěru, který K. banka, a. s. (dále též jen „banka“), jako právní předchůdkyně nynější zástavní věřitelky K., s. r. o., poskytla obchodní společnosti D., s. r. o., coby právní předchůdkyni úpadkyně T., spol. s r. o. (dále též jen „úpadkyně T.“). Poté, co Krajský soud v Hradci Králové usnesením ze dne 11. 7. 2000 prohlásil konkurs i na majetek obchodní společnosti T., spol. s r. o., žalobce, jako správce konkursní podstaty úpadkyně T., adresoval žalovanému ohledně oněch nemovitostí výzvu podle § 27 odst. 5 zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání (dále též jen „ZKV“). V odpověď na výzvu mu bylo sděleno, že nemovitosti již byly zpeněženy za částku 1 050 000 Kč, kterou mu žalovaný odmítá vydat. Žalobce zdůrazňuje, že oddělený věřitel musí obdržet výtěžek ze zpeněžení nemovitostí v rámci konkursního řízení vedeného na majetek úpadkyně T., a nikoliv v konkursu vedeném na majetek úpadkyně P., vůči které není věřitelem odděleným. Proto z titulu „lepšího práva“ požaduje vydání (zaplacení) výtěžku zpeněžení.

K r a j s k ý s o u d v Hradci Králové rozsudkem ze dne 19. 4. 2002 žalovanému uložil zaplatit žalobci do tří dnů od právní moci rozsudku částku 1 050 000 Kč s 10% úrokem z prodlení od 12. 2. 2001 do zaplacení. Soud prvního stupně měl za prokázaný skutkový stav tvrzený žalobou, s tím, že žalovaný nemovitosti prodal 14. 11. 2000 a výzva dle § 27 odst. 5 ZKV byla učiněna 27. 11. 2000. V rovině právního posouzení věci pak uzavřel, že žalovaný jako správce konkursní podstaty zástavní dlužnice má v souladu s ustanovením § 27 odst. 5 ZKV povinnost vydat žalobci jako správci konkursní podstaty osobní dlužnice cenu dosaženou zpeněžením zastavených nemovitostí.

K odvolání žalovaného V r c h n í s o u d v Praze rozsudkem ze dne 12. 12. 2002 rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, že žalobu v plném rozsahu zamítl. Odvolací soud, cituje ustanovení § 27 odst. 5 a § 28 odst. 1 a 5 ZKV, poukázal na to, že základním předpokladem pro postup správce konkursní podstaty podle § 27 odst. 5 ZKV je skutečnost, že „jeho“ úpadce je dlužníkem věřitele, jemuž svědčí nejen právo ze základního vztahu proti osobnímu dlužníkovi, ale i práva ze zajištění jeho pohledávek vůči nepřímému dlužníkovi (zástavci), odlišnému do dlužníka osobního. Z provedeného dokazování však vyplývá, že v okamžiku, kdy žalobce vyzval žalovaného k vydání výtěžku zpeněžení zastavených nemovitostí, nebyl splněn předpoklad, že adresát výzvy (žalovaný jako správce konkursní podstaty zástavní dlužnice) byl vlastníkem zastavených nemovitostí, neboť od 14. 11. 2000 byla jejich vlastníkem třetí osoba. Tato situace podle odvolacího soudu nastala nejen v důsledku „pro věřitele nepříznivé chronologie prohlášených konkursů“, avšak též nedostatečnou péčí zástavního věřitele, který včas nezjistil, že jeho zástavní dlužník je v konkursu, a svou nepeněžitou pohledávku ze zajištění nepřihlásil do konkursního řízení vedeného na majetek zástavního dlužníka.

Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce včasné dovolání, namítaje, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci (tedy, že je dán dovolací důvod dle § 241a odst. 2 písm. b/ o. s. ř.). Konkrétně odvolacímu soudu vytýká, že jeho rozhodnutí vytváří stav, u kterého pouhá shoda okolností v podobě chronologie prohlášení jednotlivých konkursů a zpeněžení

nemovitostí v těchto konkurech má za následek skutečnost, že ve svém konečném důsledku upírá věřiteli, jehož pohledávka je zajištěna zástavním právem, možnost uspokojení ze zástavy, čímž je zcela popřen smysl a zajišťovací a uhrazovací funkce zástavního práva. Dovolatel vyslovuje přesvědčení, že zástavní právo v prvním pořadí je za všech okolností dostatečným důvodem k tomu, aby po zpeněžení majetku došlo k přednostnímu uspokojení zástavního věřitele z výtěžku zpeněžení, a to bez ohledu na skutečnost, že zpeněžením majetku zástavní právo zaniklo. Podle názoru dovolatele by měl zástavní věřitel z titulu lepšího práva dokonce nárok na vydání výtěžku od konkursních věřitelů, kterým by byl výtěžek, přes nesporný nárok zástavního věřitele a po opominutí jeho uspokojení, vyplacen. Nebyl-li proto konkurs, v jehož rámci byly nemovitosti zpeněženy, ukončen, je správce konkursní podstaty úpadkyně P. povinen vydat výtěžek zpeněžení správci konkursní podstaty úpadkyně T. Dovolatel proto požaduje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Žalovaný ve vyjádření zdůrazňuje, že výzva k vydání výtěžku zpeněžení ve smyslu § 27 odst. 5 ZKV byla podána poté, co zástavní právo váznoucí na zastavených nemovitostech v souladu s ustanovením § 28 odst. 5 ZKV zaniklo. S přihlédnutím k rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. [29 Cdo 2086/2000](#) (jde o rozsudek ze dne 30. 5. 2002, uveřejněný pod číslem 27/2003 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek – dále též jen „R 27/2003“) pak pokládá za rozhodující, že nemovitosti sepsal jako první, a to podle § 6 odst. 2 ZKV, takže patřily výlučně do jeho konkursní podstaty. Proto požaduje dovolání zamítnout.

Dovolání je ve smyslu ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř. přípustné, avšak není důvodné. Proto je N e j v y š š í s o u d zamítl.

Z odůvodnění:

Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají, Nejvyšší soud se proto, v hranicích právních otázek vymezených dovoláním, zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem v otázce výkladu ustanovení § 27 a § 28 ZKV.

Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, nebyl dovoláním zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

K 7. 10. 1998, kdy byl prohlášen konkurs na majetek úpadkyně P., platil zákon o konkursu a vyrovnání ve znění zákonů č. 122/1993 Sb., č. 42/1994 Sb., č. 74/1994 Sb., č. 117/1994 Sb., č. 156/1994 Sb., č. 224/1994 Sb., č. 84/1995 Sb., č. 94/1996 Sb., č. 151/1997 Sb. a č. 12/1998 Sb., přičemž pro posouzení kroků správce konkursní podstaty úpadkyně P. (coby zástavního dlužníka), jsou rozhodující především ustanovení § 6 a § 19 ZKV.

Ustanovení § 6 odst. 2 ZKV ve znění účinném k 7. 10. 1998 určovalo, že konkurs se týká majetku, který patřil dlužníkovi v den prohlášení konkursu a kterého nabyl za konkursu; tímto majetkem se rozumí také mzda nebo jiné podobné příjmy. Do podstaty nenáleží majetek, jehož se nemůže týkat výkon rozhodnutí; majetek sloužící podnikatelské činnosti z podstaty vyloučen není.

Podle ustanovení § 19 ZKV ve znění účinném k 7. 10. 1998, jsou-li pochybnosti, zda věc náleží do podstaty, zapíše se do soupisu podstaty s poznámkou o nárocích uplatněných jinými osobami anebo s

poznámkou o jiných důvodech, které zpochybňují zařazení věci do soupisu (odstavec 1). Soud uloží tomu, kdo uplatňuje, že věc neměla být do soupisu zařazena, aby ve lhůtě určené soudem podal žalobu proti správci. V případě, že žaloba není včas podána, má se za to, že věc je do soupisu pojata oprávněně (odstavec 2).

K 11. 7. 2000, kdy byl prohlášen konkurs na majetek úpadkyně T., platil zákon o konkursu a vyrovnání ve znění zákonů č. 122/1993 Sb., č. 42/1994 Sb., č. 74/1994 Sb., č. 117/1994 Sb., č. 156/1994 Sb., č. 224/1994 Sb., č. 84/1995 Sb., č. 94/1996 Sb., č. 151/1997 Sb., č. 12/1998 Sb., č. 27/2000 Sb. a č. 105/2000 Sb. Do listopadu 2000, kdy byly nemovitosti zpeněženy a kdy dovolatel učinil výzvu podle § 27 odst. 5 ZKV, byl zákon o konkursu a vyrovnání dále novelizován zákony č. 214/2000 Sb. a č. 370/2000 Sb. Pro posouzení kroků správce konkursní podstaty úpadkyně T. (coby osobního dlužníka) jsou ze zákona o konkursu a vyrovnání v tomto znění rozhodující především ustanovení § 6, § 19, § 27 a § 28 ZKV.

V porovnání s dikcí § 6 ZKV ve znění účinném k 7. 10. 1998 doznal text tohoto ustanovení ve znění účinném v listopadu 2000 (a to od 1. 5. 2000) změn potud, že byl doplněn o nový odstavec 3, který určuje, že za podmínek stanovených tímto zákonem patří do podstaty také majetek jiných osob, zejména těch, které jej nabyly na základě neúčinných právních úkonů dlužníka.

Ustanovení § 19 ZKV ve znění účinném v listopadu 2000 se od téhož ustanovení ve znění účinném k 7. 10. 1998 liší co do odstavců 1 a 2 pouze v tom, že již nehovoří pouze o věci, ale (širěji) o „věci, právu nebo jiné majetkové hodnotě“. Toto ustanovení bylo dále doplněno o nový odstavec 3, podle kterého platí, že do plynutí lhůty k podání žaloby a po dobu do pravomocného skončení řízení o žalobě nesmí správce věc, právo nebo jinou hodnotu zpeněžit, ani s ní jinak nakládat, ledaže tím odvrací hrozící škodu na majetku, který je předmětem žaloby.

Nejvyšší soud především předesílá, že předmětný spor, ač je jeho prostřednictvím uplatňováno zaplacení peněžitého plnění, je sporem o vylučovací (excindační) žalobě ve smyslu ustanovení § 19 odst. 2 ZKV, lhotejno, v jakém znění (jde o žalobu na vyloučení náhradního peněžitého plnění získaného správcem konkursní podstaty za zpeněžený majetek z konkursní podstaty). Potud Nejvyšší soud odkazuje na závěry formulované v jeho rozsudku uveřejněném pod číslem 81/2005 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek – dále též jen „R 81/2005“ a v právní teorii pak např. na dílo Steiner, V.: Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář. 2. vydání. Linde Praha, a. s., Praha 1996, str. 133. Podrobněji bude tento závěr rozveden níže.

Podle ustáleného výkladu podávaného právní teorií (srov. např. Krčmář, Z. in: Justiční praxe č. 6/2002, Zápis ze školení na téma „Odporovatelnost a konkursy – 2. část“ /str. 338-347/) i soudní praxí (srov. např. rozsudky Nejvyššího soudu uveřejněné pod čísly 58/1998, 27/2003 a 9/2005 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek), k předpokladům, za nichž může soud vyhovět žalobě o vyloučení majetku ze soupisu majetku konkursní podstaty podle § 19 odst. 2 ZKV (vylučovací žalobě), patří, že:

- 1) Určitý majetek (věc, právo nebo jiná majetková hodnota) byl správcem konkursní podstaty příslušného úpadce pojat do soupisu majetku konkursní podstaty a správce konkursní podstaty tento majetek zpeněžil postupem podle zákona o konkursu a vyrovnání.
- 2) Vylučovací žaloba podaná osobou odlišnou od úpadce došla soudu nejpozději posledního dne lhůty určené této osobě k podání žaloby výzvou soudu, který prohlásil konkurs.
- 3) Žalovaným je správce konkursní podstaty.
- 4) V době, kdy soud rozhoduje o vyloučení náhradního peněžitého plnění, trvají účinky konkursu a náhradní peněžité plnění se nachází v konkursní podstatě.

5) Osoba, která se domáhá vyloučení věci ze soupisu, prokázala nejen to, že posléze zpeněžený majetek neměl být do soupisu zařazen (nebo v něm od určitého okamžiku nadále ponechán) a že do konkursní podstaty tudíž nenáleží ani náhradní peněžitě plnění, nýbrž i to, že právo, které vylučovalo zařazení majetku i náhradního peněžitě plnění získaného zpeněžením tohoto majetku, do soupisu majetku konkursní podstaty úpadce, svědčí jí.

Pro výsledek dovolacího řízení je určující, zda je dána poslední z vypočtených podmínek (o splnění předchozích čtyř neměli pochybnosti účastníci řízení ani soudy nižších stupňů).

V již zmiňovaném R 27/2003, jakož i v dalších svých rozhodnutích Nejvyšší soud při úvaze o obsahu zástavních práv v konkursu postupoval metodou, která je uplatnitelná i v této věci a podle které pro přesné vymezení obsahu práv a povinností dotčených prohlášením konkursu na majetek některého ze subjektů z těchto vztahů oprávněných nebo povinných je určující především zjištění, jaká práva či povinnosti by těmto osobám příslušely, kdyby konkursu nebylo.

Za použití uvedené metody Nejvyšší soud opět již v R 27/2003 vysvětlil, že zástavní dlužník je v mimokonkursních poměrech osobou, která je povinna strpět, aby k úhradě závazku osobního dlužníka vůči zástavnímu věřiteli bylo použito výnosu z prodeje jejího majetku (výnosu z prodeje zástavy). Prohlášení konkursu na majetek zástavního dlužníka tuto zásadu, podávající se i z pozitivní úpravy institutu zástavního práva v občanském zákoníku v rozhodném znění (srov. § 151a, § 151f obč. zák.), v žádném směru neprolamuje. Při realizaci uhrazovací funkce zástavního práva je tak zástava majetkem sloužícím ke krytí dlužníkovy osobního závazku bez zřetele k tomu, že osobní dlužník mezitím za podmínek, za nichž zástavní právo zůstává zachováno, vlastnictví zástavy pozbyl, nebo že vlastníkem zástavy nikdy ani nebyl. (Jen) v tomto smyslu se na zástavu i pro konkursní účely pohlíží jako na majetek osobního dlužníka. Z uvedeného zřetelně plyne oslabení vlastnického práva ve prospěch práva zástavního; vlastník zástavy (zástavní dlužník) je totiž povinen použít zástavu ke krytí cizích dluhů (k uspokojení pohledávky zástavního věřitele vůči osobnímu dlužníku).

Z povahy zástavního práva tudíž plyne, že zpeněžení zástavy v konkursu vedeném na majetek osobního dlužníka má přednost před jejím zpeněžením v konkursu vedeném na majetek zástavního dlužníka - vlastníka zástavy (R 27/2003). Na tomto základě dále Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 30. 11. 2004, sp. zn. [29 Odo 86/2003](#), od jehož závěrů nemá důvodu odchýlit se ani v této věci, dovodil, že je-li konkurs na majetek osobního dlužníka prohlášen později než konkurs na majetek zástavního dlužníka (vlastníka věci), do jehož konkursní podstaty byla věc sepsána, může se správce konkursní podstaty osobního dlužníka na základě tvrzení, že právní důvod prvního soupisu odpadl, vylučovací žalobou úspěšně domáhat vyloučení věci ze soupisu majetku konkursní podstaty zástavního dlužníka.

Skutečnost, že žalovaný jako správce konkursní podstaty zástavního dlužníka (vlastníka nemovitosti) nemovitosti sepsal jako první, tu - oproti mínění žalovaného - rozhodující není.

Závěr, podle kterého při řádném průběhu konkursů prohlášených jak na majetek osobního dlužníka, tak na majetek zástavního dlužníka, by mělo mít zásadně vždy přednost zpeněžení zastavené nemovitosti v konkursu vedeném na majetek osobního dlužníka, je však nutno vnímat ve spojení s omezeními, jež zpeněžení nemovitosti v konkursní podstatě osobního dlužníka klade institut soupisu majetku konkursní podstaty zástavního dlužníka.

Především je nezbytné na tomto místě poznamenat, že správce konkursní podstaty zástavní dlužnice (úpadkyně P.) důvod sepsat nemovitosti do konkursní podstaty této úpadkyně měl (a dovolatel se mylí, usuzuje-li jinak), když v intencích § 6 odst. 2 ZKV (ve znění účinném k 7. 10. 1998 i v listopadu 2000) šlo o majetek, který úpadkyni P. patřil v den prohlášení konkursu. Osobní dlužnice (pozdější úpadkyně T.) přitom v době soupisu nemovitostí do konkursní podstaty úpadkyně P. v konkursu nebyla, takže o možné konkurenci soupisů konkursních podstat osobního dlužníka a zástavního

dlužníka ve výše rozvedeném smyslu nebylo možné uvažovat.

Soupis konkursní podstaty představuje titul, kterým správce konkursní podstaty (zde správce konkursní podstaty zástavní dlužnice) dokládá, že je oprávněn se sepsaným majetkem (zde s nemovitostmi) při jeho zpeněžení nakládat. K 7. 10. 1998 dovozovala soudní praxe tento závěr výkladem (srov. bod XXIX. stanoviska občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 17. 6. 1998, [Cpjn 19/98](#), uveřejněného pod číslem 52/1998 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, str. 197-199 /373-375/) a v listopadu 2000 již plynul z dikce § 18 odst. 2, věty první, ZKV. Případný další (pozdější) soupis téhož majetku v konkursní podstatě jiného úpadce tyto účinky nemá (srov. k tomu opět R 27/2003, kde Nejvyšší soud uzavřel, že práva a povinnosti spojené se soupisem majetku do konkursní podstaty svědčí /jen/ tomu správci konkursní podstaty, který majetek sepsal jako první).

Jelikož podle skutkového stavu zjištěného soudy nižších stupňů až do 27. 11. 2000 třetí osoby neuplatňovaly k nemovitostem právo, jež by vylučovalo jejich soupis (srov. i § 19 odst. 2 a 3 ZKV ve znění účinném v listopadu 2000), správci konkursní podstaty zástavní dlužnice (úpadkyně P.) ke 14. 11. 2000 nic nebránilo ve zpeněžení sepsaných nemovitostí ve veřejné dražbě.

Podle ustanovení § 27 odst. 5 ZKV ve znění účinném v listopadu 2000, osoby, jejichž věci, práva nebo pohledávky zajišťují pohledávky (§ 28 ZKV) vůči úpadci, správce vyzve, aby do 30 dnů vyplatily ve prospěch konkursní podstaty zajištěné pohledávky nebo aby ve stejné lhůtě složily cenu věci, práva nebo pohledávky, jimiž je pohledávka zajištěna. Nevyplatí-li uvedené osoby zajištěnou pohledávku nebo nesloží-li cenu věci, práva nebo pohledávky, запиše správce věc, právo nebo pohledávku do soupisu podstaty (§ 18 ZKV). Věci, které zajišťují pohledávky oddělených věřitelů, lze zpeněžit ve veřejné dražbě. Ustanovení tohoto odstavce neplatí, jde-li o ručitele včetně bankovní záruky a zvláštních případů ručení (např. směnečné rukojemství, záruky poskytnuté věřitelem na zajištění celního dluhu).

Ustanovení § 28 ZKV ve znění účinném v listopadu 2000 určovalo, že věřitelé pohledávek, které byly zajištěny zástavním právem, zadržovacím právem, omezením převodu nemovitosti, převodem práva dle § 553 obč. zák. nebo postoupením pohledávky dle § 554 obč. zák. (dále jen „oddělení věřitelé“), mají právo, aby jejich pohledávka byla uspokojena ze zpeněžení věci, práva nebo pohledávky, jimiž byla zajištěna (odstavec 1). Výtěžek zpeněžení po odečtení nákladů spojených s udržováním, správou a prodejem zpeněžené věci, práva nebo pohledávky (dále jen „výtěžek zpeněžení“) vydá správce odděleným věřitelům se souhlasem soudu. Nebyla-li zajištěná pohledávka plně uspokojena, považuje se její neuspokojená část za pohledávku přihlášenou podle § 20 ZKV (odstavec 2). Oddělení věřitelé se z výtěžku zpeněžení uspokojí podle pořadí, v jakém vznikl právní důvod jejich nároku na oddělené uspokojení. Pro pořadí zákonného zástavního práva je rozhodující den jeho záznamu v katastru nemovitostí; pro pořadí soudcovského zástavního práva k nemovitosti je rozhodující doba, kdy k soudu došel návrh na jeho zřízení (odstavec 3). Oddělení věřitelé se podle tohoto ustanovení uspokojují do výše 70 % výtěžku zpeněžení na ně připadajícího. Neuspokojenou část pohledávky lze uspokojit v rozvrhu, a to ve třídě, do níž pohledávka podle své povahy patří (odstavec 4). Zajišťovací práva uvedená v odstavci 1 zanikají zpeněžením věci, práva nebo pohledávky v konkursu, a to i v případě, že oddělení věřitelé nepřihlásili své pohledávky (odstavec 5).

Předpokladem účinného postupu podle § 27 odst. 5 ZKV ve znění účinném v listopadu 2000 tedy byla existence některého ze zajišťovacích práv vypočtených v § 28 odst. 1 ZKV (zde mělo jít o existenci zástavního práva váznoucího na nemovitostech). K 27. 11. 2000, kdy správce konkursní podstaty osobní dlužnice (úpadkyně T.) adresoval správci konkursní podstaty zástavní dlužnice (úpadkyně P.) výzvu podle § 27 odst. 5 ZKV, však již zástavní právo na nemovitostech nevázlo. V souladu s dikcí § 28 odst. 5 ZKV totiž ke 14. 11. 2000 zaniklo zpeněžením nemovitostí (zpeněžením zástavy). Jinak řečeno, zaniklo-li zástavní právo zpeněžením zástavy podle § 28 odst. 5 ZKV ve znění účinném v

listopadu 2000, nelze v konkursním řízení vedeném na majetek osobního dlužníka, jehož (osobní) dluh byl zajištěn tímto zástavním právem, postupovat podle § 27 odst. 5 ZKV ve znění účinném v listopadu 2000.

Lze doplnit, že ve smyslu závěru formulovaného v předchozím odstavci sjednotil Nejvyšší soud rozhodovací praxi soudů nižších stupňů tím, že pod číslem 9/2004 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále též jen „R 9/2004“) uveřejnil rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 3. 2003, sp. zn. 13 Cmo 13/2003, přijatý v typově shodné věci. Jelikož však některé z otázek vznesených dovolatelem v této věci nejsou v R 9/2004 beze zbytku řešeny, pokládal Nejvyšší soud za žádoucí vypořádat se s nimi podrobněji v tomto rozhodnutí.

V této souvislosti Nejvyšší soud shledává potřebným vyslovit se i k námitce dovolatele, že rozhodnutí odvolacího soudu je založeno na pouhé shodě okolností v podobě chronologie prohlášení jednotlivých konkursů, a že zpeněžení nemovitostí v konkursní podstatě zástavní dlužnice v konečném důsledku upírá zástavnímu věřiteli možnost uspokojení ze zástavy.

Podle ustanovení § 151a odst. 1 obč. zák. v rozhodném znění, části věty před středníkem, zástavní právo slouží k zajištění pohledávky a jejího příslušenství tím, že v případě jejich řádného a včasného nesplnění je zástavní věřitel oprávněn domáhat se uspokojení z věci zastavené.

Zástavní právo má – jak vyplývá z citovaného ustanovení – v první řadě funkci zajišťovací; zabezpečuje pohledávku zástavního věřitele již od okamžiku svého vzniku, vede (motivuje) dlužníka k tomu, aby pohledávku zástavního věřitele dobrovolně splnil, a zástavnímu věřiteli poskytuje jistotu, že se bude moci uspokojit ze zástavy, nebude-li jeho pohledávka řádně a včas splněna. Nebyla-li pohledávka zástavního věřitele řádně a včas splněna, uplatní se uhrazovací funkce zástavního práva; zástavní věřitel je oprávněn uspokojit se ze zástavy, aniž by musel spoléhat na to, že se domůže úhrady své pohledávky z majetku dlužníka.

Zástavní právo je dále právem subsidiárním a akcesorickým. Subsidiarita zástavního práva vyjadřuje, že jde o podpůrný zdroj uspokojení pohledávky zástavního věřitele, který se uplatní jen tehdy, jestliže pohledávka nebyla dlužníkem dobrovolně splněna a ani nezanikla jiným způsobem. Akcesorickým je zástavní právo zejména proto, že vzniká pouze tehdy, vznikla-li platně také pohledávka, k jejímuž zajištění má sloužit (shodně srov. též rozsudek Nejvyššího soudu uveřejněný pod číslem 64/2004 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek – dále též jen „R 64/2004“). Akcesorita zástavního práva tudíž znamená, že zástavní věřitel má pohledávku, přičemž je lhostejné, zda této pohledávce odpovídá na straně dlužnické dluh „osobní“ (zda jde o osobního dlužníka) nebo jen dluh „věcný“ (zda jde o zástavního dlužníka, který tu „ručí zástavou“). Jinak řečeno, neuhradí-li zajištěnou peněžitou pohledávku zástavnímu věřiteli osobní dlužník, je to peněžitá pohledávka, kterou zástavní věřitel vymáhá (může vymáhat) po dlužníku zástavním (s omezením daným právě tím, že uspokojení peněžitého nároku zástavního věřitele lze vynutit jen zpeněžením majetku sloužícího jako zástava). V právní teorii srov. k tomu např. Bureš, J. – Drápal, L.: Zástavní právo v soudní praxi, 2. vydání, Praha, C. H. Beck 1997, str. 16 a 17, a v rozhodovací praxi soudů pak usnesení Nejvyššího soudu uveřejněná pod čísly 30/1998 a 46/1998 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek. Na obecném závěru, že zajištěná pohledávka zástavního věřitele je (nadále zůstává) peněžitou pohledávkou i ve vztahu k zástavnímu dlužníku, jenž není osobním dlužníkem a který za splnění této pohledávky „ručí“ (jen) zástavou, ničeho nemění ani skutečnost, že platná právní úprava umožňuje zástavnímu věřiteli realizaci zástavního práva v exekuci i na základě jiného exekučního titulu, než je exekuční titul ukládající zástavnímu dlužníku zaplacení peněžité částky (srov. § 258 odst. 1 a 3 o. s. ř.).

Je-li prohlášen konkurs na majetek zástavního dlužníka, nikoliv však na majetek osobního dlužníka (v posuzované věci takový stav trval 1 rok a 9 měsíců), je tím v poměrech zástavního věřitele zpravidla také vyvolán stav, kdy se zajištění jeho pohledávky stane nedostatečným.

Děje se tak ze dvou příčin. První z nich je skutečnost, že zajištěná pohledávka dosud nemusí být (vůči osobnímu dlužníku) splatná, takže v intencích § 151a odst. 1 obč. zák. zatím nejsou splněny předpoklady, za nichž by zástavní věřitel mohl úspěšně vymáhat (po zástavním dlužníku) uspokojení pohledávky ze zajištění. Je zjevné, že za této situace je ohroženo i budoucí možné uspokojení zástavního věřitele ze zajištění, neboť v konkursu zpravidla dochází ke zpeněžení zástavy (u které, jak rozvedeno výše, je opodstatněným důvodem soupisu /podle § 6 odst. 2 ZKV/ vlastnické právo zástavního dlužníka, který je v úpadku), s účinky podle § 28 odst. 5 ZKV. Za tohoto stavu má zástavní věřitel k dispozici postup podle § 151e odst. 3 obč. zák. v rozhodném znění.

Podle ustanovení § 151e odst. 3 obč. zák. v rozhodném znění totiž platí, že ztratí-li zástava na ceně tak, že zajištění pohledávky se stane nedostatečné, zástavní věřitel má právo od dlužníka žádat, aby zajištění bez zbytečného odkladu přiměřeně doplnil. Neučiní-li tak, stane se ta část pohledávky, která není zajištěna, splatnou (srov. k tomu shodně i § 163 odst. 2 obč. zák. ve stávajícím znění).

Jestliže osobní dlužník bez zbytečného odkladu zajištění pohledávky, která dosud není splatná, přiměřeně doplní, nepřísluší zástavnímu věřiteli právo dožadovat se uspokojení zajištěné pohledávky v konkursu vedeném na majetek zástavního dlužníka jinak než formou přihlášky pohledávky vázané na podmínku (§ 20 odst. 4 ZKV ve znění účinném k 7. 10. 1998 i v listopadu 2000). V případě, že dlužník zajištění pohledávky přiměřeně nedoplní, stane se nezajištěná část pohledávky splatnou a zástavní věřitel postupuje při jejím uplatnění stejným způsobem, jako kdyby byla splatnou již v době prohlášení konkursu na majetek zástavního dlužníka (srov. výklad podaný níže).

Je-li zajištěná pohledávka splatná již v době prohlášení konkursu na majetek zástavního dlužníka, který není osobním dlužníkem, může se zajištění pohledávky stát nedostatečným v důsledku toho, že platné české konkursní právo omezuje možnost uspokojení odděleného (a tedy i zástavního) věřitele ze zajištění (zde ze zástavy) pouze v rozsahu 70 % (čistého) výtěžku zpeněžení na ně připadajícího (§ 28 odst. 4 ZKV ve znění účinném v listopadu 2000). Zjednodušeně řečeno to znamená, že i když zajištěná pohledávka odpovídá (je rovna) čistému výtěžku zpeněžení zajištění (srov. § 28 odst. 2, větu první, ZKV ve znění účinném v listopadu 2000), nebude z tohoto zajištění beze zbytku uspokojena (ke způsobu výpočtu částky připadající na zajištěného věřitele srov. v podrobnostech též usnesení Nejvyššího soudu uveřejněné pod číslem 18/2003 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek). Právě skutečnost, že zajištěný věřitel má v konkursu obdržet na uspokojení (do výše) zajištěné pohledávky méně než 100 % (čistého) výtěžku zpeněžení zajištění, vyvolává nezbytnost úpravy obsažené v § 27 odst. 5 ZKV. Kdyby zde totiž nebylo ustanovení § 27 odst. 5 ZKV, obdržel by zajištěný věřitel, jehož osobní dlužník je v úpadku, ze zajištění méně (70 %), bude-li osobní dlužník současně i dlužníkem zástavním, a (z titulu uspokojení ze zajištění mimo konkurs) více (100 %), bude-li zástavním dlužníkem osoba od osobního dlužníka odlišná, stojící mimo konkurs.

V souladu s výše rozvedenými závěry o povaze nároku zástavního věřitele vůči zástavnímu dlužníku rovněž platí, že je-li zajištěná pohledávka splatná, je zástavní věřitel oprávněn uplatnit ji s právem na oddělené uspokojení nejen v konkursu vedeném na majetek osobního dlužníka, nýbrž i v konkursu vedeném na majetek dlužníka zástavního (k odchýlnému postupu v případě, že zástavou je pohledávka, srov. však rozsudek Nejvyššího soudu uveřejněný pod číslem 76/2004 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek). Tento postup má pro zástavního věřitele smysl právě v případě, že je sice prohlášen konkurs na majetek zástavního dlužníka, nikoli však konkurs na majetek osobního dlužníka, a předjímají jej již citované R 27/2003 a rozsudek sp. zn. [29 Odo 86/2003](#).

Argument dovolatele, že zástavnímu dlužníku je v důsledku závěrů odvolacího soudu upírána možnost uspokojení ze zástavy, tedy neobstojí.

Uvedené lze demonstrovat i příkladem. Činí-li čistý výtěžek zpeněžení zajištění (zástavy) 1 200 000 Kč a zajištěná pohledávka jediného zajištěného (zástavního) věřitele 1 000 000 Kč, uplatní se

následující postup:

1) V případě, že zástava bude zpeněžena v konkursní podstatě zástavního dlužníka, obdrží zástavní věřitel 70 % čistého výtěžku zpeněžení na něj připadajícího (tj. 840 000 Kč) a zbývající část tohoto výtěžku (tj. 360 000 Kč) se (jako majetek zástavního dlužníka) rozvrhne mezi nezajištěné věřitele. Zajištěný věřitel se v takovém případě již na rozvrhu částky 160 000 Kč nepodílí (nejde o případ dle § 28 odst. 4, věty druhé, ZKV ve znění účinném v listopadu 2000), jelikož měl pouze pohledávku z titulu zástavního práva, přičemž této pohledávce odpovídající závazek zástavního dlužníka beze zbytku zanikl tím, že zástavnímu věřiteli bylo vyplaceno zákonem o konkursu a vyrovnání předepsaných 70 % čistého výtěžku zpeněžení na něj připadajícího.

2) V případě, že zástava bude v důsledku postupu podle § 27 odst. 5 ZKV zpeněžena v konkursní podstatě osobního dlužníka, který není zástavním dlužníkem (vlastníkem zástavy), obdrží zástavní věřitel 70 % čistého výtěžku zpeněžení na něj připadajícího (tj. 840 000 Kč). Částka, o kterou v důsledku sedmdesátiprocentní klauzule obdržel zajištěný věřitel na uspokojení zajištěné pohledávky ze zajištění méně, než by mu náleželo mimo konkurs (tj. 160 000 Kč), se rozvrhne mezi nezajištěné věřitele, ke kterým v rozsahu, v němž jeho pohledávka nebyla uspokojena ze zajištění (tj. co do částky 160 000 Kč), patří i zajištěný věřitel (§ 28 odst. 4, věta druhá, ZKV ve znění účinném v listopadu 2000). Ta část čistého výtěžku zpeněžení zajištění, která převyšuje výši zajištěné pohledávky (tj. 200 000 Kč) musí být vydána zástavnímu dlužníku. Jen do této výše totiž zástavní dlužník „ručí“ zástavou (podle obecné úpravy zástavního práva) za splnění zajištěné pohledávky a vrácení částek jdoucích nad tento rámec by se domohl tzv. žalobou z lepšího práva (k povaze této žaloby srov. opět R 81/2005).

Ve světle podaného výkladu je zjevné, že zástavní věřitel, který dodrží zákonem předepsaný postup, obdrží na uspokojení své pohledávky ze zajištění stejnou částku jak v případě, že bude právo na oddělené uspokojení uplatňovat v konkursu vedeném na majetek osobního dlužníka, tak v případě, že se tohoto práva bude domáhat v konkursu vedeném na majetek zástavního dlužníka.

Nezbytnou podmínkou toho, aby k uspokojení zajištěného věřitele (včetně zástavního věřitele) došlo, však je, aby zajištěnou pohledávku do příslušného konkursu také řádně přihlásil a aby v rámci této přihlášky také uplatnil právo na oddělené uspokojení ze zajištění.

Ani tento závěr (jenž mimo jiné plyne i z dikce § 28 odst. 5 ZKV ve znění účinném v listopadu 2000) není v rozhodovací praxi soudů nový a Nejvyšší soud jej vyslovuje opakovaně (shodně srov. rozsudek Nejvyššího soudu uveřejněný pod číslem 74/2001 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek a opět i R 27/2003).

Tím se současně zodpovídá (a to v tom smyslu, že rovněž správná není) i námitka dovolatele, podle které zástavní právo v prvním pořadí je za všech okolností dostatečným důvodem k tomu, aby po zpeněžení majetku došlo k přednostnímu uspokojení zástavního věřitele z výtěžku zpeněžení, a to bez ohledu na skutečnost, že zpeněžením majetku zástavní právo zaniklo. Dovolatelem vyslovená teze neplatí, jestliže zástavní věřitel svou pohledávku nebo její zajištění v konkursu předepsaným způsobem neuplatnil, ač tak učinit měl a mohl.

Skutečnost, proč při stejné míře uspokojení zástavního věřitele v konkursu vedeném na majetek osobního dlužníka i v konkursu vedeném na majetek zástavního dlužníka soudní praxe trvá na tom, že střet konkursních podstat o zajištění (o zástavu) je nutno tam, kde je to možné, řešit (bez zřetele k tomu, který konkurs byl prohlášen jako první a ve kterém z nich bylo zajištění /zástava/ důvodně sepsáno) ve prospěch konkursní podstaty osobního dlužníka, má jediný důvod. Ten tkví v rozvržení částky, o kterou v důsledku sedmdesátiprocentní klauzule obdržel zajištěný věřitel na uspokojení

zajištěné pohledávky ze zajištění méně, než by mu náleželo mimo konkurs (ve výše uvedeném příkladu jde o oněch 160 000 Kč). Okruh nezajištěných věřitelů v konkursu vedeném na majetek osobního dlužníka se bude zpravidla lišit od okruhu nezajištěných věřitelů v konkursu vedeném na majetek zástavního dlužníka. Ani pro tento případ ovšem nelze přijmout argument dovolatele o rozhodnutí založeném na nahodilé chronologii konkursů. Podstatné je, že nezajištění věřitelé příslušné právo podílet se na rozvržení části čistého výtěžku zpeněžení zajištění (plynoucí z omezení zajištěného věřitele a jdoucí na jeho úkor) nabývají právě až prohlášením konkursu na majetek jejich dlužníka. Tím, že zajištění (zástava) byla sepsána a následně v souladu se zákonem i zpeněžena v konkursu vedeném na majetek zástavního dlužníka (vlastníka zástavy), nezajištění věřitelé uplatňující své pohledávky v konkursu vedeném na majetek osobního dlužníka a prohlášeném v době, ve které postup podle § 27 odst. 5 ZKV již nebyl vůbec možný (pokud ke zpeněžení zástavy došlo dříve), nebo tak, že postup podle § 27 odst. 5 nebylo možné uplatnit včas, o svá práva nepřicházejí, neboť v dotčeném směru dosud žádná ani nenabyli.

Zbývá vyslovit se k tvrzení dovolatele, že zástavnímu věřiteli by i po zpeněžení majetku v konkursu vedeném na majetek zástavního dlužníka, do kterého se nepřihlásil, příslušelo z titulu „lepšího práva“ právo domáhat se vyplacení výtěžku zpeněžení zástavy od těch konkursních věřitelů, kteří jej na jeho úkor nabyli. Nehledě k tomu, že touto argumentací již dovolatel hájí práva osoby, kterou není, ani tento názor správný není. Zástavní věřitel totiž o zástavní právo přišel zpeněžením zástavy (§ 28 odst. 5 ZKV ve znění účinném v listopadu 2000). I mimo konkurs pak platí, že výtěžek zpeněžení zástavy náleží zástavnímu věřiteli jen tehdy, je-li výsledkem postupu, v němž zákonem předepsaným způsobem (např. soudním výkonem rozhodnutí) své právo na uspokojení ze zajištění prosazuje. Tomu, kdo smluvně zřídil zástavní právo zatěžující jeho majetek, obecně vzato nic nebrání majetek dále zcizovat (srov. v podrobnostech opět R 64/2004).

Tento závěr s sebou nese konečné posouzení podaného dovolání jako neopodstatněného. Nejvyšší soud proto dovolání, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1, věta první), zamítl (§ 243b odst. 2, část věty před středníkem, o. s. ř.).